

01.august.2024

Reguleringsstøtte - forebygging og håndtering av vold og trusler

Skienmodellen

Dagens innhold

- Kjennskap til lovverket
- Forebygging av vold og trusler
- Kjennskap til nevrotvinkligningsforstyrrelser
- Kompetanse når situasjoner først oppstår

Bakgrunn

Alle arbeidstakere, naturligvis også lærere, har krav etter arbeidsmiljøloven på et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Det er et arbeidsgiveransvar å ivareta oppnåelse av dette.

Ingen skal utsettes for vold eller trusler på jobb, hverken fra barn eller voksne.

Arbeidsmiljøloven; [Kapittel 23A Arbeid som kan medføre fare for å bli utsatt for vold og trussel om vold. \(arbeidstilsynet.no\)](#)

[HR håndbok - KF Håndbøker](#) **Trusler og vold i Skien kommune**

Verneombud

Påse at rektor følger opp forpliktelser i arbeidsmiljøloven

Følge med på at de ansatte får nødvendig opplæring

Risikovurdering

ROS

Hva kan gå galt?

Hva kan vi gjøre for å hindre det?

Hva kan vi gjøre for å redusere konsekvensene om det skjer?

Avvik - TQM

Alle ansatte melder fra om avvik i etterkant av hendelser slik at elever kan få et trygt og godt læringsmiljø og ansatte et trygt og godt arbeidsmiljø.

Arbeidsmiljøloven - vold og trussel om vold

Skolen har i utgangspunktet ikke mulighet til å benytte fysisk makt.

Det er kun i nødsituasjoner der det er fare for liv og helse som kan utløse bruk av fysisk makt.

Relasjon til posisjon

Eleven vet at du bryr deg og at du er glad i den – **genuint opptatt**

Se eleven

Være interessert i elevens livsverden

Avstand, stemmeleie

Bruk få ord

Være godt regulert selv

Fleksibilitet hos den voksne

(Elever med nevroutviklingsforstyrrelser)

Nevroutviklingsforstyrrelser

Nevroutviklingsforstyrrelser er tilstander der neurologisk og psykologisk utvikling er forsinket eller avvikende fra tidlig barndom.

- ADHD
- Tourettes syndrom
- FASD
- Autismespekterforstyrrelser
- Språkvansker
- Utviklingshemming
- Motoriske vansker
- Lærevansker
(Tilknytningsvansker)

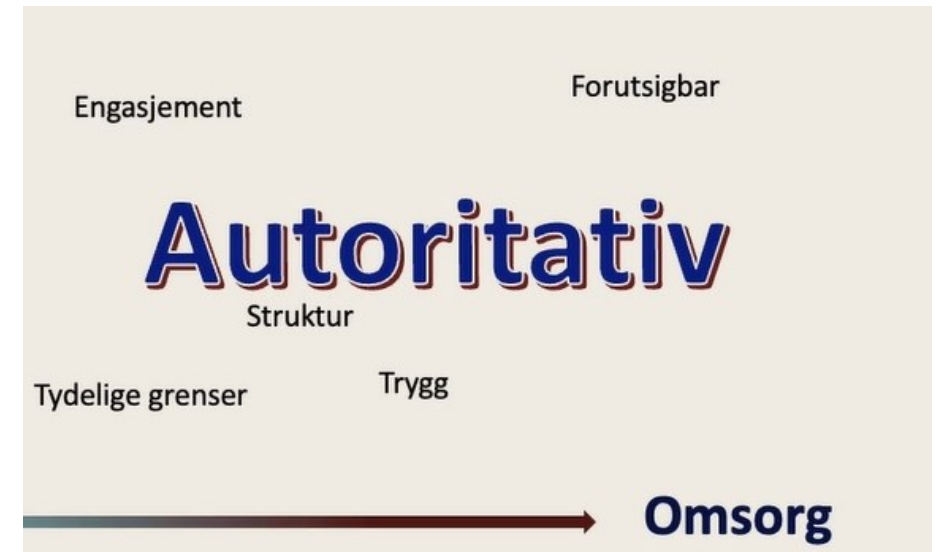

Autoritativ - kontroll

Trygge ansatte som viser at de har kontroll

Husk eget «toleransevindu» - emosjoner som sinne og irritasjon.

- Beholde roen i vanskelige situasjoner
- Vår ro – regulerer barnet
- Vårt stress øker barnets stress

«Aktiverende faktorer» som en bør tenke over

Blikkontakt

Stemmebruk

Toneleie

Brå bevegelser

Kroppsspråk

Plassering

Berøring

Tilskuere

Voksenferdigheter

Blikk-kontakt

Viser engasjement

Bruker humor

Gir oppmerksomhet til alle

Sjekker innom regelmessig

Kroppsspråk i takt med tale

Synliggjør relevans i fagstoff

Bevisst egne ømme punkter

Bruker navn

Roser, oppmuntrer, støtter

Lytter

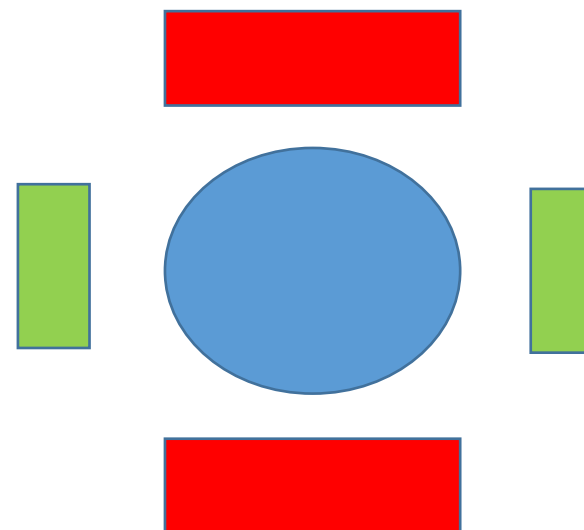

Kroppssoner

Trygge soner for den enkelte

«Gå på grønn»

Lite konfronterende og konfliktskapende

Ikke rett foran eller bak elev – farlig, provoserende og utfordrende

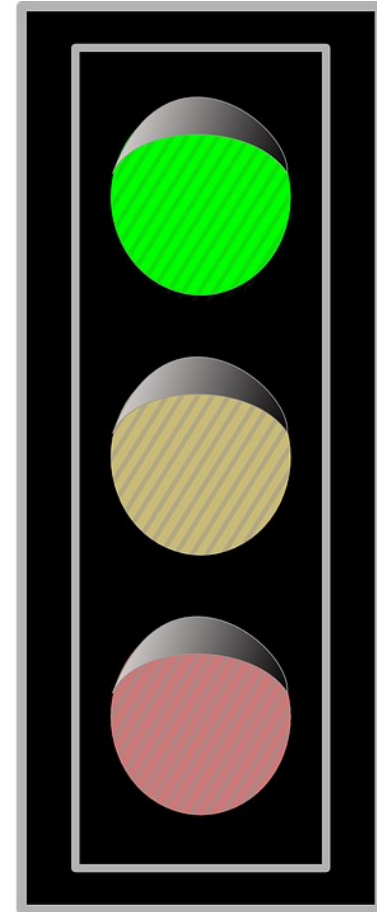

Trafikklys

Hvor nære kan jeg være?

Noen elever har en tydelig
«trygghetssirkel»

Medbestemmelse og tilhørighet

Empowerment og medvirkning

Gi eleven mulighet til å ta delta og ta valg og handle i samsvar med egne ønsker og behov. Det innebærer at brukeren ikke er mottaker, men en deltaker..

Alle barn og unge skal få mulighet til utvikling, mestring, læring og mestring – **uavhengig av sine forutsetninger**

Inkluderende fellesskap

Tilhørighet

Flokken

Å høre til

§12-2 Retten til et trygt og godt skolemiljø

En har plikt til å gripe inn når en elev skader seg selv, andre eller inventar.

§12-4 Plikt til å sikre et trygt og godt psykososialt skolemiljø

Plikten avgrenser seg til inngrep som er mulig for dem som arbeider på skolen å gjennomføre, av hensyn til eleven og seg selv

Prop. 62 L (2023–2024)

Det er kjent at det brukes fysisk makt mot elever i skolen i dag, og at det er usikkerhet blant ansatte i skolen om når og hvordan det er adgang til å utøve fysisk makt mot elever.

Dilemma som går igjen:

Gi eleven et tilfredsstillende opplæringstilbud, samtidig som en sikrer de andre elevenes rett til et trygt skolemiljø.

Handlingsplikt

Personalet **har en plikt til å gripe inn** for å hindre at eleven skader eller plager andre, eller skader seg selv eller eiendom.

Dersom det er nødvendig å gripe inn ved bruk av fysisk makt, må dette vurderes etter reglene om nødverge/nødrett

Straffeloven § 17. Nødrett

Straffeloven § 18. Nødverge

Nødrett

En handling som blir foretatt for å redde liv, helse, eiendom

Nødverge

En handling som blir foretatt for å avverge et ulovlig angrep og ikke går lenger enn nødvendig, og

Ankenektelse fra Høyesterett (HR-2019-1719-U) Straffeloven § 271.

- I saken tok læreren tak i armen til en elev for å få eleven ned fra et fotballmål. Læreren tok deretter eleven inn på skolen for å iverksette eleven mens han holdt eleven i armen. Grepet varte i 30 til 40 sekunder. Læreren ble domfelt i lagmannsretten, og Høyesterett nektet anken fremmet med henvisning til at «grepet hadde et klart preg av avstraffelse, og at maktanvendelsen var unødvendig». Lagmannsretten fant det bevist at læreren hadde holdt eleven hardt i armen samtidig som han dro eleven med seg inn i skolebygningen. Lagmannsretten fant det videre bevist at eleven hadde blåmerke på armen etter hendelsen, og at faren for skade på barn eller fotballmålet var over da læreren tok tak i elevens arm.

Fysisk inngripen

Hvis eleven utagerer kan det være nødvendig at de voksne griper fysisk inn for å stoppe eleven.

Fysisk inngripen kan variere fra ulike grader av berøring og håndledning – det siste en ønsker er aktiv holding av eleven.

«Tommel opp»

- Åpne hånden og vri for å komme deg løs
- Det sammen gjelder for eleven – enkelt å komme løs

Straffeloven § 17 og 18

Adgangen til å bruke nødrett og nødverge er snever, og kan bare brukes når det er nødvendig for å forsvare noen eller noe mot risiko for skade.

Aktiv holding er ikke tillatt innenfor opplæringsloven, og kan kun brukes dersom det er fare for liv og helse (nødverge/nødrett) eller eiendom

Samarbeid med PPT

§ 2-1. Rett og plikt til grunnskoleopplæring

Etter sakkunnig vurdering og med skriftleg samtykkje frå foreldra kan kommunen heilt eller delvis vedta å fritta ein elev for opplæringsplikta dersom omsynet til eleven tilseier det

Opplæringsloven § 10-7 Skoleregler

Skolen skal benytte de tiltakene som er fastsatt i skolereglene.
Fysisk refsing eller annen krenkende handling er ikke lov

Forskrift om skoleregler i grunnskoler i Skien kommune

Fastsatt av bystyret i Skien (dato) med hjemmel i lov 9. juni 2023 nr. 30 om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 10-7.

§ 1 Virkeområde

Skolereglene gjelder for elevene ved de kommunale grunnskolene i Skien kommune. skolereglene gjelder for elevene i skoletiden på skolens områder og ved alternative læringsarenaer som er under skolens ledelse og ansvar, f.eks. skoleturer. Skolereglene gjelder også på skoleveien. Regelen om bruk av private mobile enheter gjelder ikke på skolevei.

Pause

Hva ser vi ?

SKIEN KOMMUNE

Laget har felles holdninger, kunnskap og handlingskompetanse

Nulltoleranse

Hvor er grensene på vår skole?

Felles ansvar og muligheter

Kommunikasjon

Hva er greit å si til medelever og ansatte i klasserommet / friminutt?

Inkluder klassen og eleven

Bli enige på skolen, på team og i klassene.

Laget rundt eleven – kvalitet i alle ledd

Tid til samkjøring og samarbeid på teamet.

Få en fellesforståelse av problemene, alle bruker tilnærmet samme språk, kroppsspråk og begreper

Endre den pedagogiske praksisen for å imøtekomme elever i krise. →
Ped analyse.

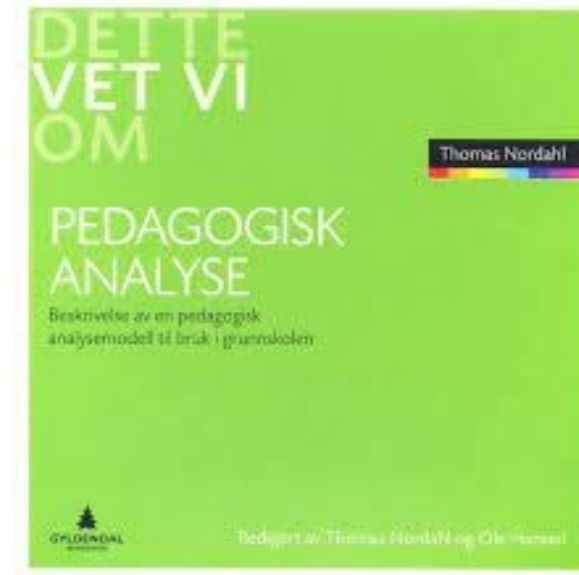

Kartlegging – Ped.analyse

Triggere

Opprettholdende faktorer

Forankring – få en felles forståelse av arbeidet og forståelse av utfordringene
For å forebygge å etablere et godt læringsmiljø. (faglig og sosialt)

«Pistolprinsippet»

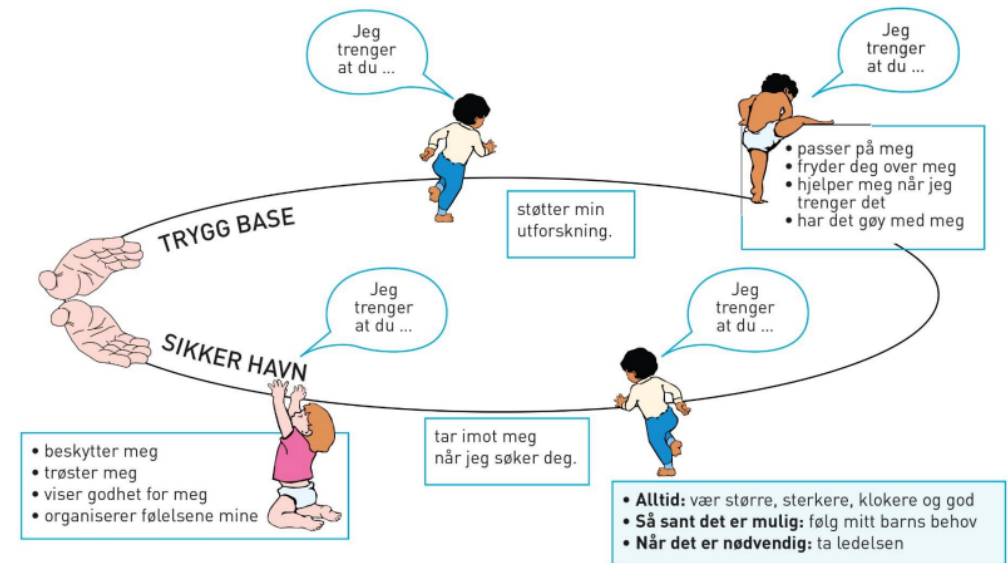
Circle of security

Større, sterkere, klokere og god

Elever som har det godt, ødelegger ikke!

Trygghetssirkelen

Foreldre med fokus på barnets behov

© 2000 Cooper, Hoffman, Marvin, & Powell

Det finnes ikke vanskelige elever, bare elever som har det vanskelig!

Reguleringsstøtte

Det innebærer også å hjelpe elever som tar uheldige valg, ikke føler seg inkludert, eller som strever med å lære det som er ønsket og forventet.

(Overordnet del 3.5)

Belønning for å «oppføre seg som folk» god atferd
«Catch Them Being Good»

Være i forkant

Viktig å ha kjennskap til elevenes utfordringer og forsøke å forebygge

Det benyttes ofte en «30%-regel» som huskeregel til ADHD

1/3 mer støtte

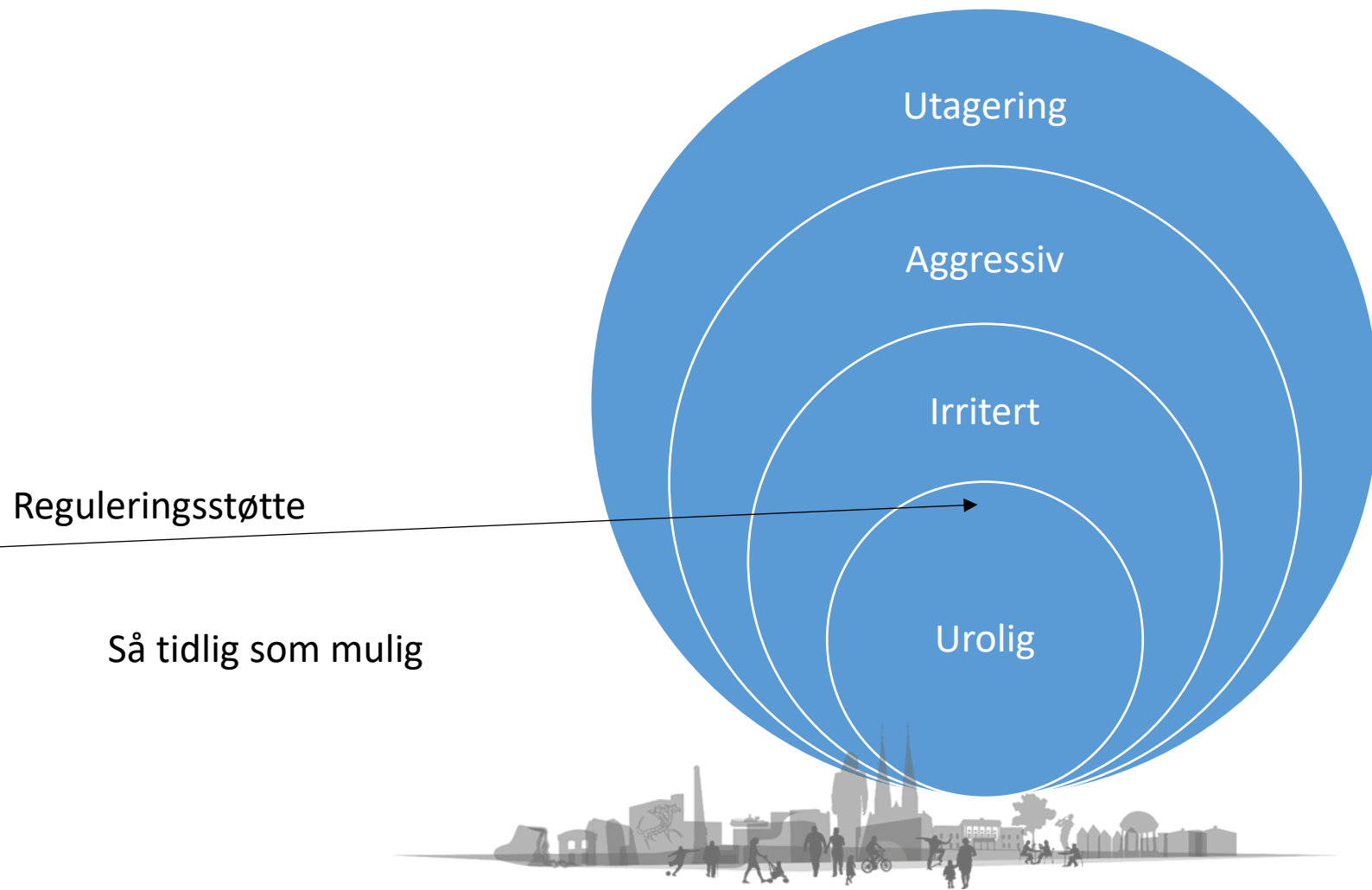
1/3 mer overlæring

1/3 mer tid for å øve inn ferdigheter

Tidlig inn med støtte og hjelpe eleven til selvkontroll og en følelse av å mestre situasjonen

Allmenpedagogikk for å hjelpe flere

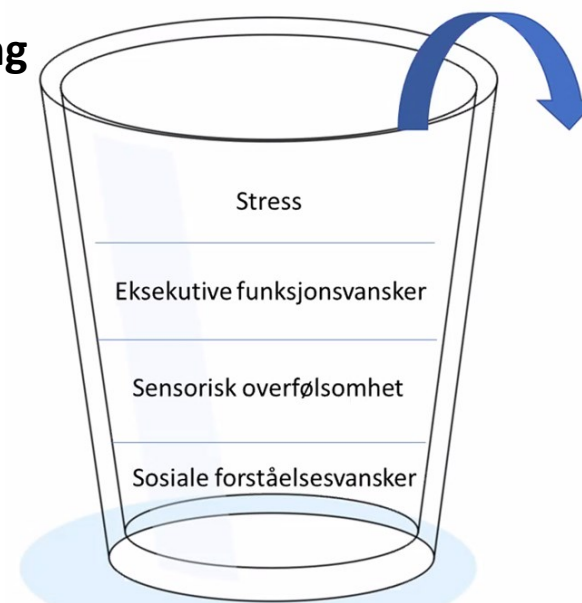
Fra individfokus til systemfokus

I et systemfokus legges det vekt på at barn og unges utfordringer har en sammenheng med struktur, kultur, læringsmiljø og innhold i ordinære barnehager og skoler.

Stressbegeret

Kognitiv overbelastning

De 7 H-ene

De 7 H-ene gir elevene forutsigbarhet og struktur i skolehverdagen

1. Hva skal jeg gjøre?
2. Hvor skal jeg være?
3. Hvorfor skal jeg gjøre det?
4. Hvordan skal jeg gjøre det?
5. Hvem skal jeg gjøre det sammen med?
6. Hvor lenge skal jeg gjøre det?
7. Hva skal jeg gjøre etterpå?

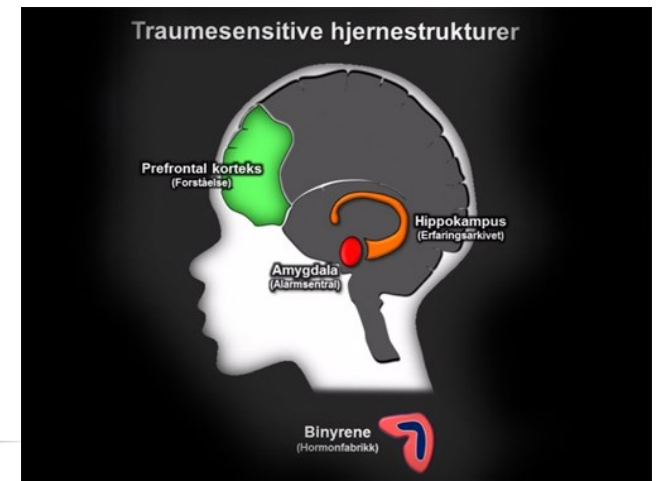

Arbeidsminne

Hippocampus – havhesten

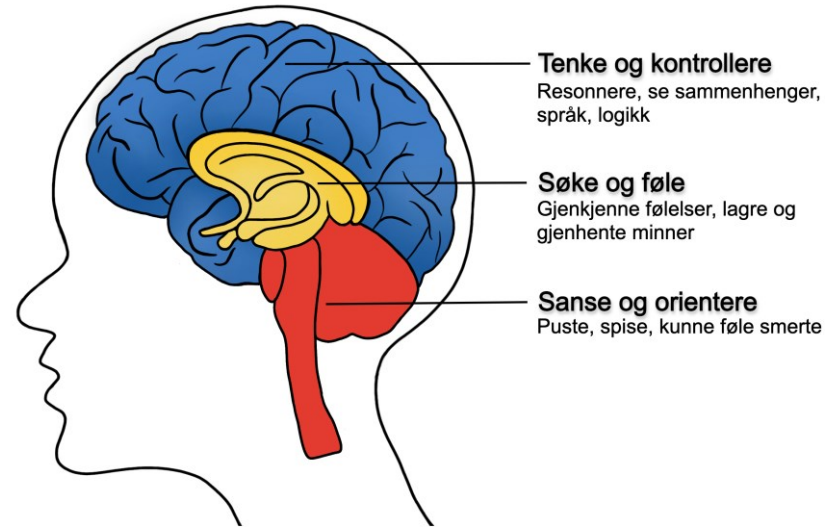
- Viktig for læring og korttidshukommelse, faktakunnskaper og for orientering

Utfordringer med å komme i gang, gjennomføre, avslutte og komme i gang med nytt arbeid, sjekke eget arbeid, tenke over hva da bør gjøre for å huske og forstå det de skal lære.

Amygdala

Ved høyt stress tar følelsene overhånd og vi sier og gjør ting med dårlig impulskontroll

Følelser styrer

Alarm!

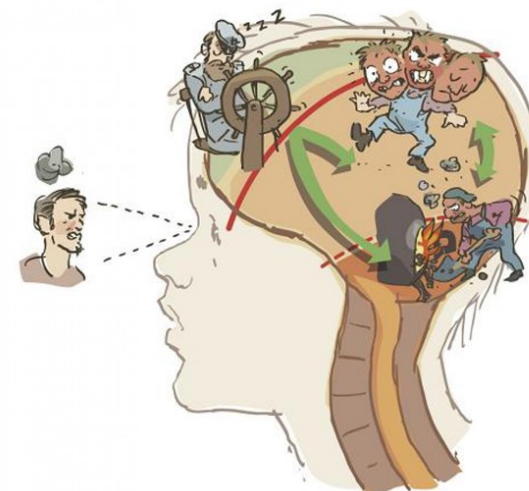
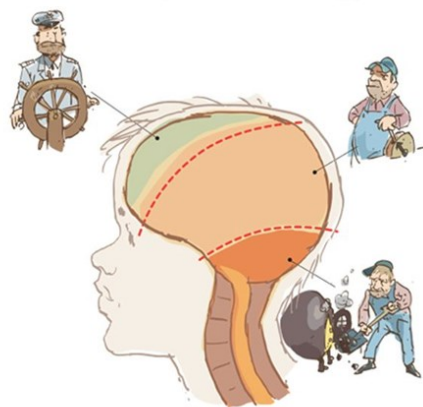

Cortex

Kapteinen henger ikke med og klarer ikke å skille ut viktig informasjon.
Eleven kan havne i samme situasjon gang etter gang.

Det er ikke noe «før» eller «etter» - bare «her og nå».

Hvordan påvirkes hjernen

Hva trenger barn?

Fem grunnpilarer:

Ernæring

Søvn

Fysisk aktivitet

Kognitiv stimuli

Å høre til

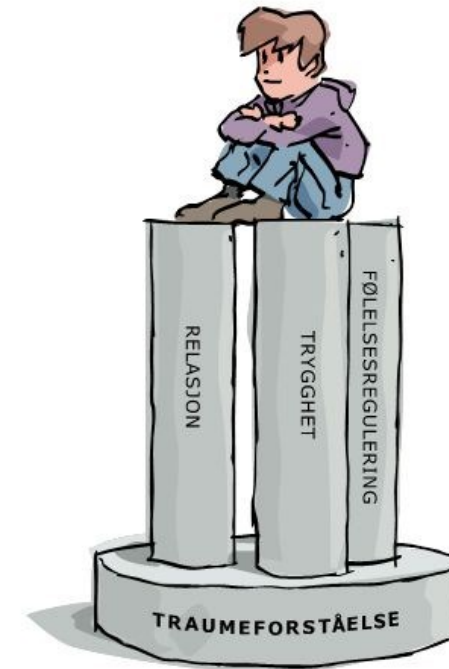

TBO (Traumebevisst omsorg/opplæring)

De tre pilarene –
grunnmuren i god omsorg og behandling

- trygghet
- relasjon
- følelsesregulering

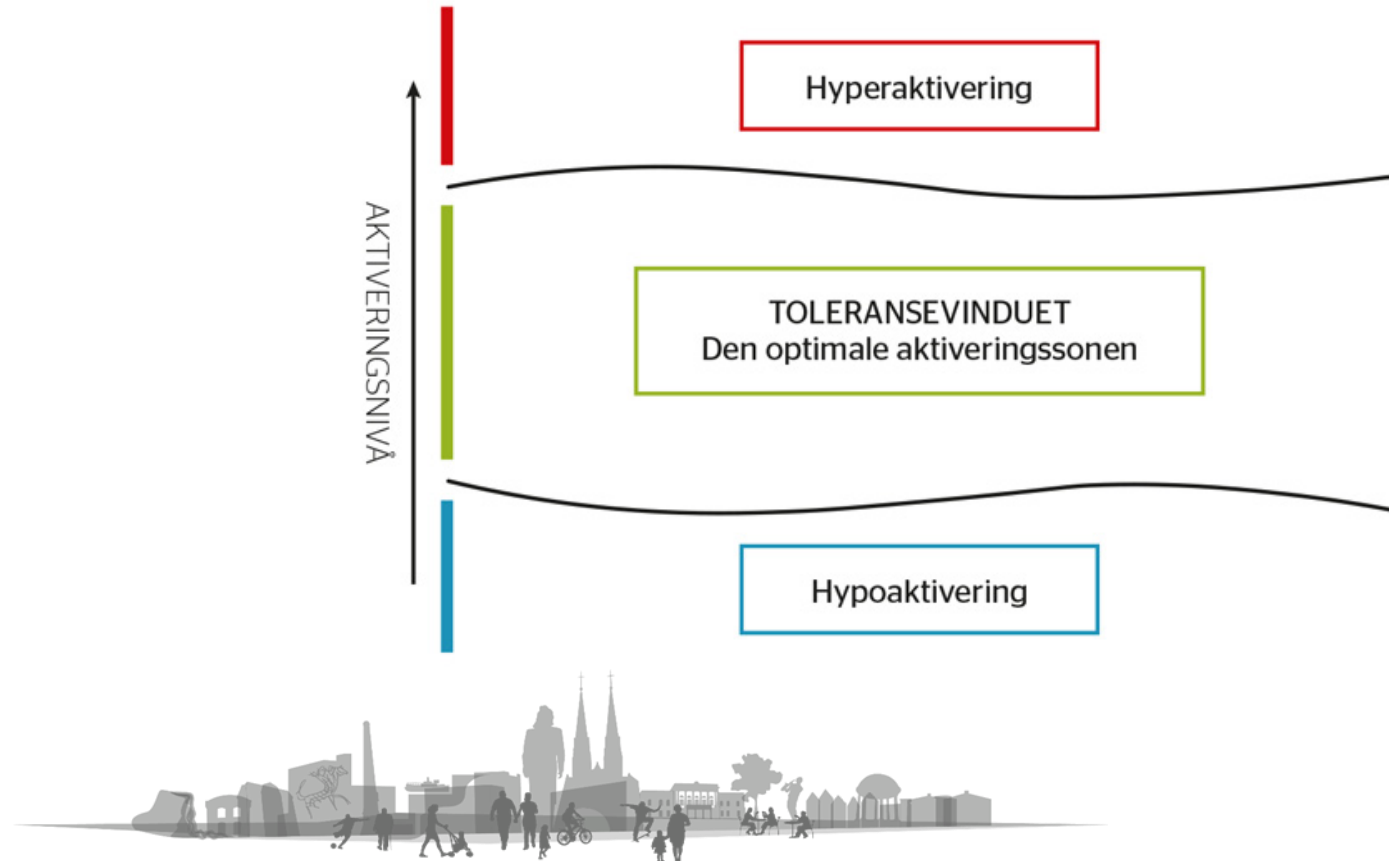

RVTS: Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging

Regulering

- Holde barnet innenfor toleransevinduet (optimale aktiveringszone)

Struktur

- Struktur
- Struktur
- Struktur
- Rutiner
- Rutiner
- Rutiner
- Skjerming
- Skjerming
- Skjerming

Utfordringer som påvirker eleven

Eksekutive funksjoner (planlegging, organisering, problemløsning, gjennomføring av oppgaver)

Søvnvansker

Ernæring

Hypersensitivitet

Kognitiv overbelastning

Sett ned tempoet

En beskjed av gangen, korte , enkle forklaringer, si hva de skal gjøre – ikke hva de ikke skal gjøre.

Repeter det viktigste du har sagt

Jeg har sagt masse, men det viktigste er disse to punktene...

Uregulerte elever

Ikke tenk konsekvens – det gjør ikke eleven

Kan bli irriterte ved avbrudd, klarer ikke å avslutte

Kort beskjed → Lite oppmerksomhet på uønsket atferd → flytt oppmerksomheten fra barnet

Respons

Mye tilbakemelding på ønsket atferd – minst mulig på negative handlinger

5:1 i forhold til tilbakemeldinger

«Sjekk inn» etter ca. fem minutter

Klapp på skulder – lite touch

Positiv kommentar

Finn interesser – positive bidrag

Hva kan de bidra med til klassen – skolen ? Finnes det praktiske oppgaver ? Noen ansatte som liker

Belønning

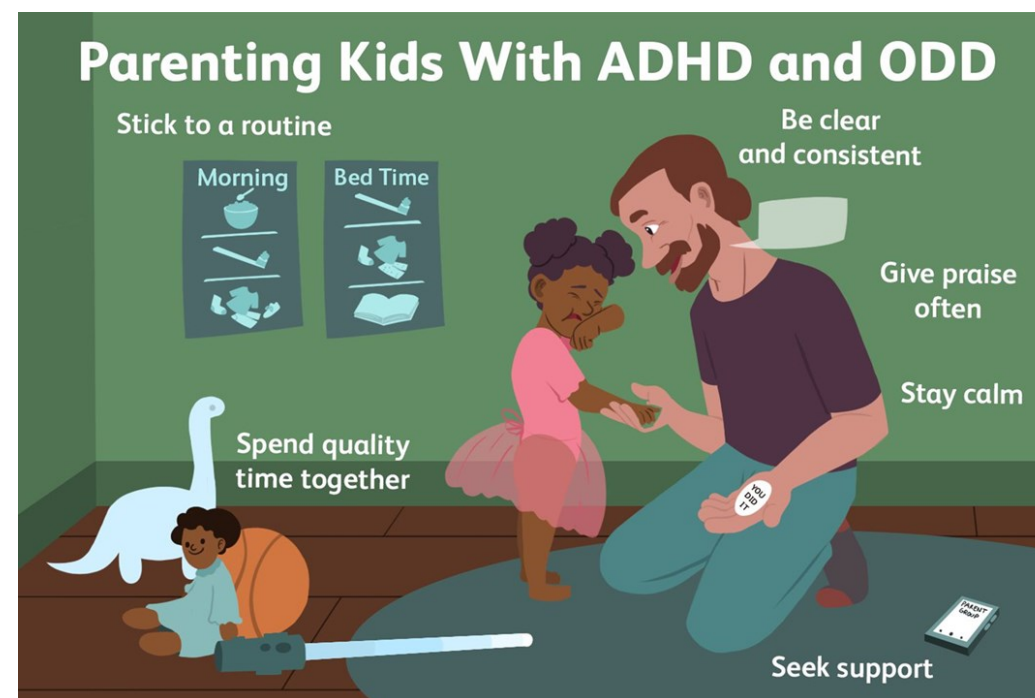
Positive tilbakemeldinger, oppmerksomhet, poeng m.m.

Hva kan eleven bytte inn poengene i?

Det finnes ingen raske løsninger,
bare godt samarbeid over tid.

Trene i fredstid

Kroppsspråk

Viser den voksne tegn på usikkerhet med f.eks. høye skuldre, knyttede never, flakkende blikk, stotrende toneleie, nervøs stemme og mye feking med armene kan dette oppfattes av eleven som om den har makt og at den voksne ikke har kontroll.

Pust ut!

Si før du gjør

Navn

Nå vil jeg at du.....

Unngå irettesettelser når eleven truer (toleransevinduet)

Ingen moralisering

Gi respons på ønsket atferd

Avledning

Avledning – annet fokus

Ekorn

Mus

Kråke

Tips og triks i hverdagen

Vær beredt

Beskytt fjes og front

Husk på å vise deg «fra din beste side»

Det vil si; sitt, stå og gå i trygg sone

Stemmeleie / hastighet, pust ut og vær så rolig som du klarer

Trene i fredstid med eleven

Dette skal vi gjøre dersomskjer

Hvordan ønsker eleven at dere skal løse uoverensstemmelser

Håndledning

Føre eller lede eleven (for eks. ut av klasserommet til et mer egnet sted.)

1. Man kan vise med kroppen/armene hvor man vil at eleven skal gå

Når en må gripe inn

2. «Snu» eleven tilbake, bruk åpen hånd mot albue til eleven for å rettlede den

Si hva du vil den skal gjøre

Føre ut

Holde lett på skulder/arm med åpen hånd

Vær nær – side mot side

Si hva du vil eleven skal gjøre

Føre ut

Med mer motstand

Stryk nedover hvis armene feker i luften

Hoft mot hoft

Ved motstand bruke lår til å flytte benet

Når en må gripe inn

Samlet/åpen hånd for å ikke gjøre vondt og skade eleven

Tommelen er vårt svakeste punkt

Alltid fokus på å holde kortest mulig

Når en må holde fast

Sitt ned om mulig

Nærhet gjør mindre skade

Kne bak i elevens knehase

Trygt og rolig ned

Sitt ned med eleven i fanget med samlede armer foran over magen

Sikkerhet

Slag; sidestilling– «opp med henda»

Spark; sidestilling - hender ned for beskyttelse

Trekk deg unna eller «fang eleven» inn i en trygg favn

Før den dit du ønsker – fortell hva du vil den skal gjøre - slipp så raskt som mulig

Sikkerhet

Redningsteppe – ute

Blending - refleks

Lugging – nærhet – holde fast – gå mot elev

Spytting – hode på skulder

Skaling – hode på skulder

Kvelning – bruke hoften – svinge armer

Når en må gripe inn

Gi beskjed når du trenger hjelp

Trenger du hjelp hvis eleven sparker / slår?

Vær tydelig på hva du vil kollega skal gjøre

1'er og 2'er - hvem gjør hva?

Sikkerhet

Hvor står du i rommet ?

Mulighet for eleven å komme seg ut?

Mulighet for deg å komme deg ut?

Mulighet for å få hjelp?

Samarbeid med foresatte

Ta kontakt med foresatte ved hendelser (mail) Er det mer alvorlig avtal et møte.

Hvis foresatte skriver lange utredninger og forventer et raskt svar, gi deg tid ved å si at det tas opp i neste ledermøte.

Informasjon til foresatte ved ulike hendelser

Samarbeid med foresatte

Samarbeid med hjemmet, vi kan ønske, vi kan bidra og veilede, men ikke bestemme! Det er den private sonen.

Skolens jobb er å sikre at barnet har det trygt og godt på skolen, hør elevens stemme på skolen

Uregulerte / rusa foresatte

Følg bevegelser

Hvor sitter du i rommet?

Bruk noe som buffer

Minst mulig konfronterende kroppsspråk (Side)

Foresatte

Husk kommunikasjon og forklar hva vi gjør og hvorfor

Skaff deg «back-up»

Vær to ansatte ved vanskelige samtaler

Foresatte

Husk kommunikasjon og forklar hva vi gjør og hvorfor

Skaff deg «back-up»

Vær to ansatte ved vanskelige samtaler

Trening

Bli enige i personalet hva slags saker en må følge opp

Samtaler med elev og samtaler med foresatte

Øve på teknikker

Hva er rutiner / handlingsplan / oppfølging ?

Kurs for nytilsatte

Debrifing / defusing

Skienmodellene

Ekstra materiale

Ekstra materiale

DIAGNOSE

Atferdsvansker hos barn og unge

Atferdsvansker eller atferdsforstyrrelser hos barn og ungdom kjennetegnes av ulike former for regelbrytende eller utagerende atferd. Atferden gjentas over tid og er tydelig utenfor det som vurderes som sosialt akseptabelt. Begrepet antisosial atferd brukes dersom denne atferden er svært alvorlig.

[Forside](#) > [Behandlinger](#) > [Atferdsvansker hos barn og unge](#)

TBO (Traumebevisst omsorg/opplæring)

RVTS

Inspirert av Punamki, 2002; Pynoos, 1997; Perry, 2007; Christie, 2014

Ekstra materiale

Behandlinger

[ADHD hos barn og unge](#)

[Angst hos barn og unge](#)

[Angstlidelser - fobiske og panikkangst](#)

[Atferdsvansker hos barn og unge](#)

[Bipolar lidelse - medikamentell behandling](#)

[Bipolar lidelse - psykologisk behandling](#)

[Depresjon hos barn og unge](#)

[Eksposering med responsprevensjon](#)

[Familieterapi barn og unge i psykisk helsevern](#)

[Gruppeterapi i psykisk helsevern](#)

[Kognitiv terapi](#)

[Forside](#) > [Behandlinger](#) > [Atferdsvansker hos barn og unge](#)

SKIEN KOMMUNE

Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet

Vold og trusler på arbeidsplassen

Mange arbeidstakere utsettes for vold og trusler i forbindelse med jobben sin. Dette er ikke et individuelt problem, men et **arbeidsmiljøproblem som angår hele arbeidsplassen**. Derfor må arbeidsgivere både forebygge vold og trusler og ha en plan for å følge opp arbeidstakere som blir utsatt.

[Vold og trusler – Arbeidstilsynet](#)

23A Arbeid som kan medføre fare for å bli utsatt for vold og trussel om vold.

Kapitlet tilføyd ved [forskrift 17 nov 2016 nr. 1339](#) (i kraft 1 jan 2017)

[§ 23A-1. Risikovurdering av fare for å bli utsatt for vold og trussel om vold](#)

[§ 23A-2. Opplæring ved arbeid som kan medføre risiko for å bli utsatt for vold og trussel om vold](#)

[§ 23A-3. Informasjon ved arbeid som kan medføre risiko for å bli utsatt for vold og trussel om vold](#)

[§ 23A-4. Tiltak mot volds- eller trusselsituasjoner](#)

[§ 23A-5. Arbeidsgivers oppfølging av arbeidstaker utsatt for vold og trussel om vold](#)

Arbeidstilsynet

De seks rådene er:

1. Det første skoleeier må gjøre er å anerkjenne vold og trusler som et arbeidsmiljøproblem. Arbeidsmiljøloven krever at arbeidstakere skal beskyttes så langt det er mulig mot vold, trusler og uheldige belastninger på arbeidsplassen. Å anerkjenne utfordringen innebærer også å anerkjenne arbeidsgiveransvaret som hviler på kommunen/fylkeskommunen – det er arbeidsgiver som har det overordnede ansvaret for at arbeidsmiljøet er forsvarlig både fysisk og psykisk.
2. Det er viktig at kommunen/fylkeskommunen sørger for at skolene har verktøyene og ressursene som trengs for å jobbe systematisk med å kartlegge og risikovurdere utfordringer med vold og trusler på den enkelte skole. Skoleeier må sørge for nødvendig bistand til den enkelte skole. Det må legges til rette for regelmessige aktiviteter, resultater og rapportering på området. Skoleeier må også tilrettelegge for at den enkelte skole har tilstrekkelige rammer for å kunne bruke bedriftshelsetjenesten som bidragsyter i dette arbeidet. Etterspør regelmessig hvilke resultater kartlegging, risikovurdering og tiltak har hatt.
3. Loven krever at de skoleansatte får nødvendig opplæring og øvelse i forebygging og håndtering av vold og trusler på arbeidsplassen. Skoleeier må legge til rette for gjennomføring av nødvendig opplæring og øvelse, og kontinuerlig bistå skoleledelsen i å vurdere hvilken type opplæring og øvelse de skoleansatte har behov for.
4. Sørg for gode rutiner knyttet til avvik og avvikshåndtering. Skoleeier må følge med på at alle avviksmeldinger håndteres på en god måte. Ansatte som er utsatt for vold eller trusler på jobb skal følges opp, både med tanke på fysisk og psykisk helse. For at ikke oppfølgingen skal være tilfeldig eller personavhengig må rektorer/skoleledere få opplæring i hvordan dette skal gjøres i henhold til kommunens rutine og forventninger.
5. Mange skoleledere/rektorer opplever at de står alene med krevende vurderinger og avgjørelser knyttet til vold eller trusler – men også om andre arbeidsmiljøforhold som har betydning i skolen. Sørg for å tilby nødvendig og tilpasset støtte der det er nødvendig, for eksempel ved bruk av kyndig bistand fra bedriftshelsetjenesten.
6. Snakk om grenseganger mellom kravene som stilles i opplæringsloven og arbeidsmiljøloven, og sørg for at de ansatte kjenner til at lovverkene er likestilte.

Lærerveiledning

Om spinnville følelser

[Spinnville Følelser \(spinnvillefolelser.no\)](http://spinnvillefolelser.no)

Sånn vil jeg ha det på skolen

og

Sånn vil jeg ha det på SFO/AKS

[Sånn.Medref \(statped.no\)](http://statped.no)

Et samtaleverktøy

Av aukt. logopeder Ida Rosenqvist & Julia Andersson

Oversatt og tilpasset norsk skole og skolefritidsordning av:
Annelise Bølling Gundersen, seniorrådgiver Statped

Widgit Symboler © Widgit Software 2002-2020
Norsk: NorMedia AS - www.normedia.no

KAT-kassen

Samtaleverktøy som strukturerer samtaler med barn og unge som har behov for støtte til å uttrykke seg konkret om tanker, følelser og adferd.

App Oppdatert: 25.09.2023

↓ Last ned

🖨️ Skriv ut

Last ned

[Bestill hos Cat-kit](#)

kategori: Ervervet hjerneskade, Sammensatte lærevansker, Tourettes syndrom, Autismespekter, AD/HD, Barnehage, Småtrinnet (1.-4.), Mellomtrinnet (5.-7.), Ungdomstrinnet, Videregående, Apper/programvare, Kognitive ferdigheter, Sosiale ferdigheter, Web

Systemkrav: nettleser

KAT-kassen er et metodisk verktøy som visualiserer og konkretiserer ulike områder knyttet til følelser, tanker og adferd. Dette materialet er utarbeidet for å støtte samtaler med barn og unge med mål om å øke selvinnsikten og deres sosiale ferdigheter. Funksjonene i kassen innebærer blant annet visualisering av tid og relasjoner og hvordan kroppen påvirkes av våre følelser. I tillegg visualiserer flere funksjoner hvordan tanker, følelser og adferd påvirkes i sosiale situasjoner. Verktøyet kan brukes av foreldre, lærere eller andre fagfolk i samtaler med barn, hvor det sentrale er å utvikle selvforståelse, forståelse av andre og hensiktsmessige tanke- og handlingsstrategier. Tilpasninger for det enkelte barns utviklingsnivå er sentralt for denne metodikken. KAT-kassen finnes både i trykt versjon og som web-app på ni forskjellige språk, deriblant norsk.

[KAT-kassen | statped.no](https://statped.no)

Filmsnutt

<https://www.youtube.com/watch?v=Jfq6-nS65RY>

Profilfilm RVTS Sør

Språkvansker

ELEVER MED SPRÅKVANSKER TRENGER:

- Mer tid til å oppfatte, fastholde og tolke språklige uttrykk
- Mer tid til å produsere språklige uttrykk
- En lærer som snakker sakte og tar pauser
- Avgrenset mengde informasjon og enkle setninger
- Mange repetisjoner, særlig av begreper og beskjeder
- Visuell støtte i form av film, bilde, symbol og kroppsspråk
- Varierte og fleksible prøvetormer
- Hjelp til å forstå ironi, dobbeltbetydning, billedlig språk og uttrykk
- Teknologi som gir barn med språkvansker muligheter til å forstå og formidle kunnskap

Autisme-plakaten

Hva er autismespekterforstyrrelse? (ASF)

ASF er en nevrosviklingsforstyrrelse. Hovedområdene under viser eksempler på atferd personer med ASF kan utvise.

Sosial kommunikasjon og sosial interaksjon

Kan fremstå som å være i sin egen verden

- Kan unngå/ha begrenset øyekontakt
- Kan unnlate å reagere på navn

Trenger hjelp for å samhandle med andre

- Kan foretrekke å være alene
- Kan ha lyst til å delta, men vet ikke hvordan
- Kan ha vansker med å danne og opprettholde relasjoner
- Kan ta kontakt på en avvikende måte

Vansker med å lese/tolke sosiale signaler eller situasjoner

- Vansker med å forstå kroppsspråk, ansiktsuttrykk og tonefall
- Kan ha behov for hjelp for å forstå hva som er passende i ulike situasjoner

Trenger hjelp med kommunikasjon

- Kan ha forsinket eller begrenset språk
- Kan ha en bokstavelig forståelse av ord
- Kan ha et stort ordforråd, men vansker med sosial bruk av språk

Kan ha vansker med å holde seg til et tema og/eller å skifte tema

- Kan oppleve vansker med å starte, opprettholde eller avslutte en samtale
- Kan ha vansker med å holde seg til et tema

Kan ha vansker med å holde seg til et tema og/eller å skifte tema

- Kan oppleve vansker med å starte, opprettholde eller avslutte en samtale
- Kan ha vansker med å holde seg til et tema

Atferd, interesser og aktiviteter

Repeterende bevegelser og uvanlig språk

- Øketele gjentar ord og setninger
- Nyord/ idiosynkrisk språk
- Kan flipp med hendene, snurre eller rugge

Repeterende atferd

- Kan gjøre samme handling om igjen og om igjen, for eksempel plassere gjenstander på tårn eller se samme film

Begrenset interessefelt

- Kan ha en interesse for ett tema (f.eks tog)
- Kan ha en interesse som anses uvanlig (f.eks limstift)
- Kan ha/visse interesser på et uvanlig høyt nivå for et tema som de tenker på og/eller snakker om hele tiden

Foretrekker struktur og rutiner

- Kan oppleve uro og angst ved endringer
- Kan behøve støtte til å prøve noe nytt

Under- eller oversensitivitet

- Kan ha uvanlige reaksjoner på det de ser, høres, lukter berører eller smaker m.m.
- Kan ha uvanlig reaksjon på smerte

Begrenset interessefelt

- Kan ha en interesse for ett tema (f.eks tog)
- Kan ha en interesse som anses uvanlig (f.eks limstift)
- Kan ha/visse interesser på et uvanlig høyt nivå for et tema som de tenker på og/eller snakker om hele tiden

Vanlige ledsagende utfordringer

Vansker med å regulere aktivitet

- Hyperaktivitet
- Inaktivitet

Søvnproblemer

- Kan ha flere oppvåkninger
- Ligger av hatten
- Kan ha merkelige holdninger for søvn

Vansker med følelsesregulering

- Kan ha vansker med å kontrollere sterke følelser

Matproblemer

- Kan reagere på konsistens og farge på maten
- Kan reagere når maten blandes sammen

Tourette-plakaten

Hva er Tourettes syndrom?

Tourettes syndrom er en neurobiologisk utviklingslidelse som kjennetegnes ved ufrivillige muskelbevegelser og lyder, som kalles tics. Tics kan være enkle eller sammensatte og kan variere over tid. Hovedbildene under viser eksempler på tics.

Motoriske tics - ufrivillige bevegelser

Mange har tics i ansiktet

- Blunke
- Rulle med øynene
- Rikke tunge
- Gape
- Slikke seg rundt munnen
- Rynke nese

Motoriske tics kan komme overalt på kroppen

- Vise finger
- Vri hånden/knipse
- Bevegelse og strammning av rumpe/lår/ben
- Krølle tær
- Ta på øyet

Vokale tics - ufrivillige lyder

Lyder

- Lyder
- Plystring
- Nynning

Hele setninger

Tics

Forvarsel før tics
Mange kjenner en spesiell/ ubehagelig følelse før tics kommer

- Kiling/kloe
- Prikking/stikking
- Følelse av at man bare «må»

Etter tics

- Ubehagelig letter

Tics

- Kan være enkle, sammensatte, motoriske, vokale, usynlige for andre
- Varierer over tid

Tics som ikke andre ser

- Krølle tærne
- Stramme muskler i mage, rumpe, lår, o.l.
- Rulle med magen
- Pustetics
- Bite seg i tungen/kinn

Regional kompetansetjeneste for autisme, ADHD og Tourettes syndrom

HELSE 3218.4921

ADHD-plakaten 1

Hva er ADHD?

ADHD står for *Attention Deficit Hyperactivity Disorder*.
ADHD er en *nevrologisk forstyrrelse* som først og fremst innebærer økt uro, impulsivitet og uoppmerksomhet.
ADHD omtales som en tilstand og ikke en sykdom.

Hovedområdene under er eksempler på utfordringer personer med ADHD kan utvise

Hyperaktivitet

- Vansker med å sitte stille
- Uro i hender og føtter
- Er stadig i bevegelse
- Skifter ofte fokus og aktivitet
- Er stadig i bevegelse
- Fikling
- Vansker med å tilpasse seg situasjonen
- Indre uro
- Rastløshet
- Rolig utenpå, kaos inni

Impulsivitet

- Vansker med å vente på tur
- Vansker med å utsette behov
- Avbryter eller forstyrrer andre
- Motorisk impulsivitet
- Kognitiv impulsivitet
- Følelsesmessig impulsivitet
- Verbal impulsivitet
- Handler uten å tenke seg om
- Nedsett evne til å tenke konsekvenser

Uoppmerksomhet

- Urfordringer med å følge instruksjoner
- Vansker med å fokusere på detaljer
- Vansker med å gjennomføre og organisere oppgaver
- Nedsett evne til målretta problemløsning
- Kan ofte gjøre slurvefeil
- Assosierer mye, og tankene er ofte usammenhengende og springende
- Distraheres lett
- Ser ut til å ikke høre etter
- Får ikke med seg det som blir sagt, eller beskjeder som gis
- Drømmende – kan virke som en i sin egen verden
- Variabelt tempo i skolearbeid eller annet arbeid
- Kjeder seg lett
- Vansker med å holde oppmerksomhet over tid
- Vegrer seg mot pålagte oppgaver som krever konsentrasjon over tid
- Kan ha vansker med å holde oppmerksomheten over tid hvis innholdet ikke er svært interessant

ADHD-plakaten 2

Vanlige ledsagende utfordringer ved ADHD

Emosjonelle vansker

Tidsblindhet

- Vansker med å starte og felle avslutte en aktivitet
- Vansker med å følge med på tiden
- Vansker med å huske avtaler

Søvnvansker

Vansker knyttet til konsentrasjon og arbeidsminne

- Problemer med arbeidsminne

Misforhold mellom ferdigheter og prestasjoner

- Mangler ofte ikke øner eller ferdigheter, men problemet er å omsette disse i praksis
- Ufølelsesvansker

Lørevansker

- Vansker med å holde på oppmerksomhet over tid
- Ufordringer med lesing, skrivning og regning
- Manglende evne til målrettet problemløsning

Andre

- Risiko
- Utsetter seg selv for fare
- Urett
- Tenker ikke på konsekvenser

Atferdsvansker

- Svikt i selvregulering
- Ufordringer med å vasse
- Redusert mental forestillingsevne
- Vansker med å føre en indre dialog
- Nedstus evne til selvmotivering

© 2014 Helse Sør-Øst RHF

Regionale kompetansetjenester for autisme, ADHD, Tourettes syndrom og narkolepsi

HELSE SØR-ØST

Parenting Kids With ADHD and ODD

Stick to a routine

Be clear
and consistent

Give praise
often

Stay calm

Spend quality
time together

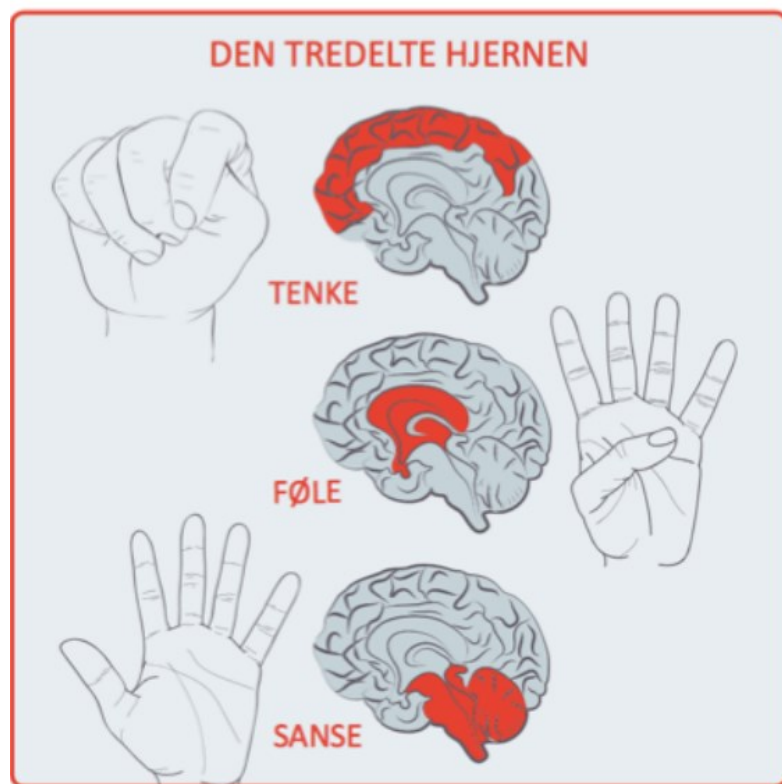

YOU
DO
IT

Seek support

Den tredelte hjernen

<https://www.youtube.com/watch?v=Sz5IJJj4t6c>

Ingrid Lund om inkluderende kultur

- <https://vimeo.com/556142364>

Rutiner og prosedyrer

Skolen må være forberedt på hvordan en nødretts- eller nødvergesituasjon kan håndteres og at det gjennomføres på en forutsigbar og trygg måte for de involverte.

- Lag handlingsplan
- Tips på baksiden av skapdør ved spesielle tilrettelegginger for elever

Straffelovens § 265 og § 286

Offentlig tjenestemann

Den som ved trusler hindrer yrkesutøvelse for de som er omfattet av bestemmelsen om trusler straffes med bot eller fengsel inntil seks måneder.

Bruk av skjellsord eller annen grovt forulempende ordbruk eller adferd straffes med bøter.

§ 265 i straffeloven

« Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som ved trusler søker å påvirke yrkesutøvelsen til en person fra en særlig utsatt yrkesgruppe.

Som særskilt utsatt yrkesgruppe forstås

- a. helsepersonell som yter medisinsk begrunnet helsehjelp, og brann- og redningspersonell som yter innsats i oppdrag,*
- b. personer som forestår allment tilgjengelig persontransport, som for eksempel jernbane, tunnelbane, trikk, buss, fly, drosje eller ferge, og*
- c. personer som har ansvar for opplæring i grunnskole eller videregående skole.*
- Den som hindrer yrkesutøvelsen til en person som nevnt i annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder. Med bot straffes den som ved skjellsord eller annen grovt krenkende ordbruk eller atferd forulemper en person som nevnt i annet ledd under dennes yrkesutøvelse.»*

«Blindsoner»

Overganger

Skolegården

Hvor er det utrygt for elever?

Steder der det er liten voksentetthet

TQM, hva er grunnlag for å skrive avvik?

Hva er vold og trusler?

Fysisk; slag, spark, biting, treff av gjenstander?

Frustrasjonsutbrudd – språklige krenkelser

Enkelthendelser – blitt en vane

Digital krenking eller trakassering

Individuelt, når en ansatt føler seg krenket?

Er det en trussel eller umoden kommentar?

Ingen ansatte skal se det som et nederlag å melde avvik

Dersom en ikke gjør noe skjer det sannsynligvis igjen

Foreldremøte

Hva forventes ?

Hva gjør vi når?

Nulltoleranse

Dannelse og utdanelse

Forståelse for at elever er ulike

Hjelpe barn til å løse konflikter, ikke opprettholde

Større – sterkere – klokere

Reguleringsvansker

Realistiske forventninger

Overkommelige oppgaver – dele opp – hjelpe til

«Lesehjelp» til begreper

Modellering

Tydelige instruksjoner

Gjøre oppgavene sammen (Gradvis mindre hjelp og tilbake)

Reguleringsvansker

Kort tidsvindu for læring

Korte beskjeder

Raske tilbakemeldinger

Små og raske belønninger (ikke vente med store og sjeldene)

Lav toleranse for å vente

30 % regelen – senmodning – modenhetsalder (12 år → 8 år innenfor eksekutive funksjoner)

Reguleringsvansker

TEACH for forutsigbarhet og oversikt

Timestokk – ledlys

Timeglass

Pga sosiale vansker – lage gode arenaer

Aktiviteter der en er en del av en gruppe, men ikke lag

Høy voksentetthet (der det er naturlig med voksne)

ADHD – utfordringer

Konsentrasjon

Gjennomføring av oppgaver

Skifter aktivitet ofte

Problemer med å følge instruksjoner

Distraheres lett

Organisere aktiviteter

Vente på tur

Avbryter – forstyrrer andre

Ubetenksom

Indre uro – vansker med å sitte stille – kroppen i bevegelse

Kort tidsvindu for læring

FASD - Føtalt alkoholsyndrom

Ulike vansker pga hjerneskade

- ✓ verbale vansker (prater mye) mangler forståelse
- ✓ planlegging
- ✓ vurdering
- ✓ fleksibilitet
- ✓ se konsekvenser
- ✓ organisere
- ✓ reguleringsvansker
- ✓ emosjonelle sosiale vansker

«Fetal Alcohol Spectrum Disorders»

Reguleringsvansker

Diver's reflex

«Gasspedalen" sitter fast, komme tilbake til toleransevinduet ved å bruke dykkerens refleks for å bli roligere.

Kaldt vann i ansiktet – for elever og voksne

Reguleringsvansker

Rydd rommet

Stol, bord og låsbart skap

Lite på veggene – timeplan m.m.

Det mest spennende i rommet er deg og det du ønsker å jobbe med

NB! Alle kan ikke gjennomføre alt. Det som ikke virker – bør avsluttes !

Reguleringsstøtte

Zippy

Pedagogisk førstehjelp

Link

Art

Repuls

SMART

Nevroutviklingsforstyrrelser

Kjønnforskjeller

Flere gutter enn jenter har nevroutviklingsforstyrrelser

Årsaken er ukjent
Sannsynligvis biologisk

Flere jenter enn gutter har emosjonelle vansker og spiseforstyrrelser

Nevroutviklingsforstyrrelser

Beskyttende og helsefremmende faktorer i miljøet assosiert med ulike nevro-utviklingsforstyrrelser

ADHD

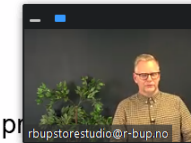
- Selvpoplevd kompetanse
- Atferd som fremmer akademiske ferdigheter
 - Motivasjon, studieteknikk, engasjement, interpersonlige ferdigheter, sosial atferd
- Positivt foreldreskap – en helsefremmende faktor
 - Positive holdninger
 - Foreldrestil
 - Emosjonell støtte
 - Intellektuell stimulanse
 - Følelser
- Vennerelasjoner
- Vennskapskvalitet
- Sosial aksept – en beskyttende faktor

Dvorsky & Langberg, 2016, Wüstner et al., 2019

Autisme

- Ved mangler eller profylakse, fettsyrer, vitamin D, melatonin
- Amming
- Tidlig oppdagelse og intensiv atferdsterapi assosiert med optimalisert utvikling
- Positive sosiodemografiske forhold

Kaboski et al., 2016, Gialloreti et al., 2019

Nevroutviklingsforstyrrelser

Statlig spesialpedagogisk tjeneste

Spesialpedagogikk Læringsressurser Kurs Kompetanseløftet Tjenester Magasin Kontakt

Du er her: Statped - Autismespekterforstyrrelser - Autisme og inkludering - I videregående opplæring - Stress

Autisme og inkludering

Artikkel Oppdatert: 18.03.2022

[Stress | statped.no](https://statped.no)

× Innholdsfortegnelse

[Forsiden](#)[I barnehagen](#) ▼[I grunnskolen](#) ▼[I videregående opplæring](#) ▲[Stress](#)[Språk og kommunikasjon](#)[Tilrettelegging for deltakelse](#)[Litteratur](#)

Stress

Uavhengig av kognitiv fungering vil struktur, forutsigbarhet og oversikt være viktig for at elever med autismespekterforstyrrelse skal kunne delta i det sosiale og faglige fellesskapet. Dette innebærer en tydelig oversikt over hva som skal skje og hva som er forventet i den aktuelle situasjonen.

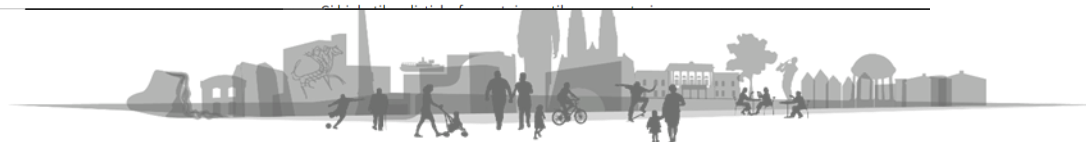
Elever med autismespekterforstyrrelse opplever stor grad av stress, uavhengig av kognitiv fungering. Klasseromssituasjonen kan i seg selv være utfordrende. Uventede eller uvanlige ting, som medelever ikke reagerer negativt på, kan være stressorer for denne elevgruppen. Lærerne må vite noe om hva som utløser stress hos den enkelte elev, og bidra til at dette i størst mulig grad kan unngås.

Informasjons- og kommunikasjonsverktøyet IVAS har en egen kategori som bidrar til å avdekke hva den enkelte opplever som stress. Det er nødvendig å ha fokus på stressdemping og strategier for å håndtere stress.

Tiltak i denne sammenhengen kan være:

- Unngå kognitiv overbelastning. Ikke «mas», gi heller skriftlig eller visuell støtte i form av planer og oppskrifter. Les mer om planer og oppskrifter her.
- Gi eleven oversikt og kontroll gjennom forutsigbarhet og struktur.
- Gi eleven tid og hjelp til å planlegge og forberede seg på det som skal skje.
- Gi tilstrekkelig tid til å konsentrere seg og bli ferdig i eget tempo under faglig arbeid.
- Lær eleven å be om hjelp.

- Gi hjelp til realistiske forventninger til egne prestasjoner.
- Klare forventninger fra lærer og skolen.
- Tydelig kommunikasjon fra lærer.
- Lær eleven å gjenkjenne symptomer på stress og til å si fra når det blir for mye.
- Få oversikt over hva som utløser stress og hvordan eleven reagerer på dette. Sammen med eleven finne ut gode måter å håndtere dette på (stressmestringsstrategier). Det kan for eksempel være å ta pause/time-out eller skifte aktivitet, som å gå ut en tur, høre på musikk eller lese bok. For noen elever kan bruk av innlært «selvinstruksjon» fungere, der en minner seg selv om at «Jeg klarer oppgaven hvis jeg følger planen/opskriften». Stressmestringsstrategier, bl.a. etter idé fra Tony Attwood, er nærmere beskrevet i Håndbok, 2018, s. 18-20 og Martinsen m.fl., 2016, s. 149-151.
- Bruk av regler kan bidra til stressdemping. Dette kan være atferdsregler eller regler/planer for det faglige arbeidet.
- Stressfri sone som gir muligheter for sosial skjerming ved behov. Dette kan være for eksempel på et grupperom. Mulighet for fleksibel bruk av dette er en fordel.
- God klasseledelse, med struktur, orden og ro.
- Mange personer med autismespekterforstyrrelse er sanseavere. Dette kan gi seg utslag i at eleven reagerer sterkt på ulike sanseintrykk som lyder/støy, visuelle inntrykk eller lukter. Overbelastning av sanseintrykk kan føre til stress, og tiltak i form av demping/fjerning av dette vil for mange være nødvendig for å kunne delta og fungere i aktiviteten.
- Bruk av Mine sirkler (Ieke). Mine sirkler er et sosialt atferdskart som elektronisk forsøker å forklare og systematisere noe av det sosiale kaoset som mange opplever. Mine sirkler finnes som applikasjon, og er et system som skal gi struktur, oversikt og noe å orientere seg etter slik at hverdagen blir mindre stressende og lettere å mestre.

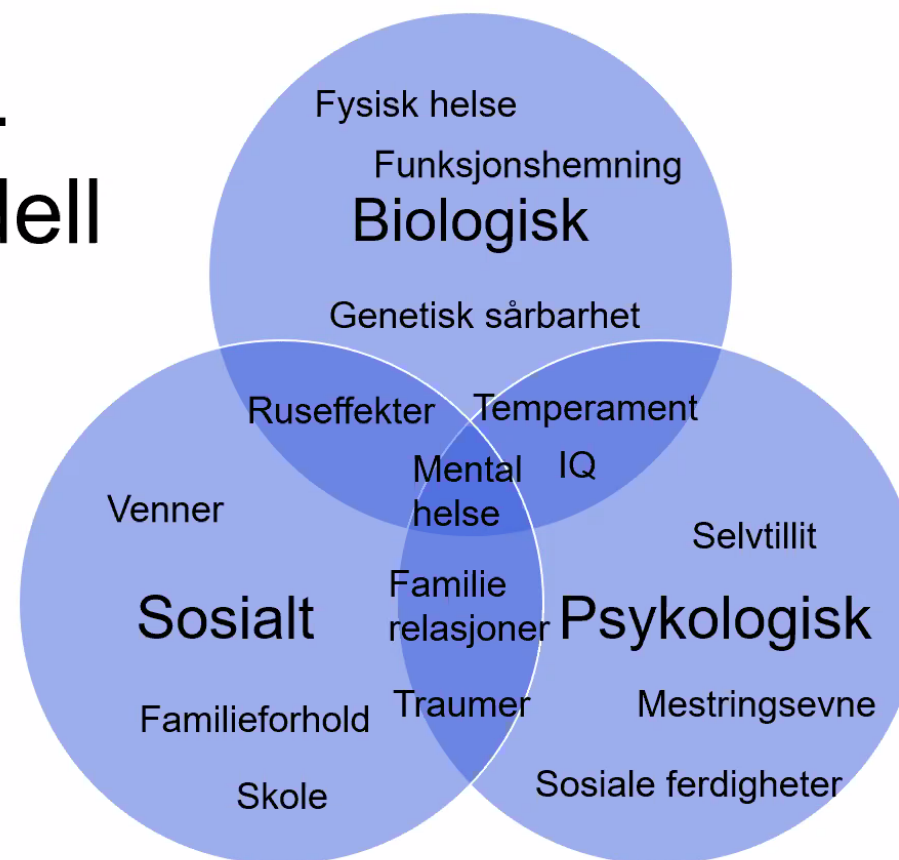

Nevroutviklingsforstyrrelser

Bio-psyko- social modell

SAMHANDLINGSPLAN

GRØNN SONE	ORANSJE SONE	RØD SONE
Rolig, lett aktivert, mottakelig for læring.	Irritasjon, frustrasjon, sinne.	Aggresjon, vold, utagering.
BESKRIV ATFERDEN:	BESKRIV ATFERDEN:	BESKRIV ATFERDEN:
<ul style="list-style-type: none"> • Sitter rolig i stolen • Mottakelig for øyekontakt • Kan oppsøke ansatte og be om hjelp • Lager murrelyder • Ønsker ofte fysisk kontakt 	<ul style="list-style-type: none"> • Foten begynner å dirre • Smilet stivner / strammer munnen • Gynger på stolen • "Mørk" i blikket • Sier: "Dere kjenner ikke meg!" / "Jeg kjenner ikke dere!" 	<ul style="list-style-type: none"> • Kaster /ødelegger ting i umiddelbar nærhet. • Kan lugge ansatte hvis de er for nærme • Skriker /bjeffer som en hund • Løper /stikker av - ofte ut i gangen • Kan slå andre hvis de kommer for nære
HVA ER LURT Å GJØRE?	HVA ER LURT Å GJØRE?	HVA ER LURT Å GJØRE?
<ul style="list-style-type: none"> • Stryke rolig på armen • Hjelp når man blir spurt om dette • Snakke rolig, med lavt toneleie • Tulle med å slippe forbi: "Du må ha passord for å komme forbi her!" • Oppmuntre til å presentere et selvvalgt tema for de andre 	<ul style="list-style-type: none"> • Anerkjenne uroen ved å sette ord på den synlige atferden • Foreslå en lystbetont aktivitet • Hekte seg på det som blir sagt, og undre seg litt sammen. / Stille spm rundt aktuelt tema • Skjerme, så ikke andre forstyrrer • Positiv oppmerksomhet, skryte av tidligere arbeid 	<ul style="list-style-type: none"> • Posisjonere seg synlig, men med god avstand ved utgang • Være stille • Ved avstikking, aktiv skjerming, overgang till ledsagergrep, og ledsaging bort til sofa / stol • Ved angrep på andre, støtte med sikring, rotasjon, slippe opp og tilby en utvei
HVA ER <u>IKKE</u> LURT Å GJØRE?	HVA ER <u>IKKE</u> LURT Å GJØRE?	HVA ER <u>IKKE</u> LURT Å GJØRE?
<ul style="list-style-type: none"> • Ikke korrigerer murrelyder • Unngå brå bevegelser og høylydt tale • Oppholde seg i støyete omgivelser • Sette inn vikarer / nye ansatte 	<ul style="list-style-type: none"> • Fysisk kontakt • Korrigerer atferden, eller det som blir sagt • "Stå i kravet" • Rollebytte / innblanding fra andre ansatte • Ignorere 	<ul style="list-style-type: none"> • Snakke / forklare / trøste • Holde fast for lenge • Rollebytte • Ikke være synlig • Henvende seg til andre

Nødrett og nødverge (finnes film på veilederen.no)

- Hvis elevens utagering blir voldelig kan det være nødvendig at de voksne griper fysisk inn for å stoppe eleven. Fysisk inngripen kan variere fra ulike grader av berøring og håndledning – til aktiv holding av eleven.
- Aktiv holding er ikke tillatt innenfor opplæringsloven, og kan kun brukes dersom det er fare for liv og helse (nødverge/nødrett) eller eiendom
- For å møte elever som står i fare for å forårsake skade er det viktig at de voksne er trygge i ulike tilnæringsmetoder, og at de har et **konfliktdempende fokus**. Man må være bevisst sitt valg med tanke på å holde trygg og kontrollert avstand eller gripe fysisk inn. Bevissthet rundt hvor den voksne er i sitt «toleransevindu» er avgjørende. Valg av handlinger skal ikke være styrt av emosjoner som sinne og irritasjon.
- **Håndledning** vil si å lede med oss eleven for eks. ut av klasserommet til et mer egnet sted. Man kan vise med kroppen/armene hvor man vil at eleven skal gå, og evt. legge hånda på armen, eller rundt eleven hvis det kjennes naturlig. Denne formen for fysisk inngripen er tillatt innenfor lovverket.

Klyve skole

Nødrett / nødverge gir rett til å bruke tvang/gripe inn fysisk

Adgangen til å bruke nødrett og nødverge er snever, og kan bare brukes når det er nødvendig for å forsvare noen eller noe mot risiko for skade.

- **Straffeloven § 17. Nødrett**

En handling som ellers ville være straffbar, er lovlig når

- a) den blir foretatt for å redde liv, helse, eiendom eller en annen interesse fra en fare for skade som ikke kan avverges på annen rimelig måte, og
- b) denne skaderisikoen er langt større enn skaderisikoen ved handlingen.

- **Straffeloven § 18. Nødverge**

En handling som ellers ville være straffbar, er lovlig når den

- a) blir foretatt for å avverge et ulovlig angrep,
 - b) ikke går lenger enn nødvendig, og
 - c) ikke går åpenbart ut over hva som er forsvarlig under hensyn til hvor farlig angrepet er, hva slags interesse som angrepet krenker, og angriperens skyld.
- Regelen i første ledd gjelder tilsvarende for den som iverksetter en lovlig pågrepelse eller søker å hindre at noen unndrar seg varetektsfengsling eller gjennomføring av frihetsstraff.

Utøving av offentlig myndighet kan bare møtes med nødverge når myndighetsutøvingen er ulovlig, og den som gjennomfører den, opptrer forsettlig eller grovt uaktsomt.

Eksempler på situasjon hvor man bruker nødrett/nødverge kan være at en lærer må bruke fysisk makt for å hindre at en elev skader seg selv eller andre, eller skader fast eiendom eller løsøre. Det kan for eksempel være nødvendig å bruke fysisk makt for å stoppe en slåsskamp, beskytte elever eller seg selv mot en elev som opptrer truende og voldelig, eller stanse en elev som forsøker å ødelegge eiendeler.

§ 9 A-4 Aktivitetsplan

Aktivitetsplan skal gjelde inntil skolen og eleven mener at krenkelsen har tatt slutt og eleven gir uttrykk for at den har et trygt og godt skolemiljø.

Hva er gode tiltak og hvor lenge de skal vare er det skolen som bestemmer (ikke foresatte). Begrunnes med det fagdidaktiske – pedagogiske. Skolen avgjør når aktivitetsplanen skal avsluttes.

Basert på tydelige logger og at elevene er hørt og hva de sier på skolen.

SAMHANDLINGSPLAN

GRØNN SONE Rolig, lett aktivert, mottakelig for læring	ORANSJE SONE Irritasjon, frustrasjon, sinne	RØD SONE Aggresjon, vold, utagering
BESKRIV ATFERDEN:	BESKRIV ATFERDEN:	BESKRIV ATFERDEN:
<p>For eksempel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sitter rolig på stolen - Mottakelig for øyekontakt - Kan oppsøke voksne og be om hjelp - Lager murrelyder - Ønsker ofte fysisk kontakt 	<p>For eksempel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Foten begynner å dirre - Smilet stivner/ strammer munnen - Gynger på stolen - Mørk i blikket - Sier: Dere kjenner ikke meg/ Jeg kjenner ikke dere. 	<p>For eksempel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kaster/ ødelegger ting i umiddelbar nærhet - Kan lugge ansatte hvis de er for nær - Skriker/ bjeffer som en hund - Løper/ stikker av - Kan slå andre som kommer for nær
HVA ER LURT Å GJØRE?	HVA ER LURT Å GJØRE?	HVA ER LURT Å GJØRE?
<p>For eksempel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stryke rolig på armen - Hjelp når man blir spurt om dette - Snakke rolig, med lavt toneleie - Tulle med å slippe forbi: Du må ha Passord for å komme forbi herr - Oppmuntre til å presentere ting for andre 	<p>For eksempel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Anerkjenne uroen ved å sette ord på den synlige atferden - Foreslå lystbetont aktivitet - Hekte seg på det som blir sagt, undre seg sammen/ stille spørsmål rundt aktuelt tema - Skjerme, slik at det ikke forstyrrer andre 	<p>For eksempel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Posisjonere seg synlig, men med god avstand ved utgang - Være stille - Ved avstikking, aktiv skjerming, overgang til ledsagergrep og ledsaging bort til sofa på base 2 - Ved angrep på andre, støtte med sikring, rotasjon, slippe opp og tilby en utvei
HVA ER IKKE LURT Å GJØRE?	HVA ER IKKE LURT Å GJØRE?	HVA ER IKKE LURT Å GJØRE?
<p>For eksempel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ikke korrigere murrelyder - Brå bevegelser og høylydt tale - Oppholde seg i støyende omgivelser - Sette inn vikar/ ukjente nye mennesker 	<p>For eksempel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fysisk kontakt - Korrigere atferden, eller det som blir sagt - Stå i kravet - Rollebytte/ innblanding fra andre ansatte - Ignorere 	<p>For eksempel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Snakke/ forklare/ trøste - Holde fast for lenge - Rollebytte - Ikke være synlig - Henvende seg til andre

Rutine for forebygging og håndtering av konflikter og aggresjon/ reguleringsvansker - Grønn sone

Lurt å gjøre

- Bygg relasjon til eleven.
- Søk kontakt med eleven på en positiv måte.
- Se og hør eleven.
- Anerkjenn elevens følelser.
- Vær rolig og snakk med rolig stemme.
- Ha passe avstand mellom deg og eleven.
- Bøy deg ned i elevens øyehøyde når du kommuniserer med eleven.
- Ikke skap unødvendig oppmerksomhet i klassen.
- Omsorgsfull berøring hvis mulig.
- Gi eleven opplevelser som gir mestring.
- Gi eleven valg og kontroll over situasjonen.
- Forbered eleven på det som skal skje i forkant. Forutsigbarhet gir trygghet.
- Beskriv ønsket adferd i for eksempel overgangssituasjoner.
- Følg med på elevens nonverbale signaler. Hvor befinner eleven seg ifht sitt toleransevindu? Hjelp eleven over i en ny aktivitet før eleven har nådd sin tålegrense.
- Bruk humor der det passer seg – det kan snu situasjonen.
- Velg dine «kamper». Overse situasjoner der eleven ikke forstyrrer eller ødelegger for andre.

Rutine for forebygging og håndtering av konflikter og aggresjon/ reguleringsvansker - Grønn sone

Ikke lurt å gjøre

- Stille krav som eleven ikke har forutsetning for å mestre.
- Ha fokus på uønsket adferd.
- Gjennomføre grensesetting for grensesettingens skyld.
- Komme for sent inn i situasjonen.
- Begrense elevens mulighet til å føle seg inkludert.
- Fjerne goder eleven har regnet med.
- Kroppsspråk og ansiktsuttrykk som viser at du er sur, irritert, lei av eller ikke liker eleven.
- Bruk av høy stemme, eller ha tonefall i stemmen som tilsier at du er irritert, lei eller sint.
- Brå bevegelser.
- Bruke ironi eller sarkasme til eleven.
- Avvise eleven når eleven ber om hjelp, eller bekreftelse.
- Stå/ lene seg over eleven.
- Gå så tett innpå eleven at du kommer innenfor elevens intimsone.
- Gripe inn i en situasjon uten å informere eleven.
- Gripe inn i en situasjon, uten å gi eleven valg og kontroll på situasjonen.

Rutine for forebygging og håndtering av konflikter og aggresjon/ reguleringsvansker – Oransje sone

Lurt å gjøre

- Anerkjenne uroen ved å sette ord på den synlige adferden.
- Foreslå en lystbetont aktivitet.
- Hekte seg på det som blir sagt, undre seg sammen/ stille spørsmål rundt aktuelt tema.
- Skjerme eleven, slik at det ikke forstyrrer andre.
- Skap trygg, kontrollert avstand og gjensidig retrettmulighet.
- Snakke rolig og forståelig.
- Skap en vinn – vinn situasjon. Let etter kompromisser.
- Spør om eleven kan sette ord på årsaken til sinnet.
- Vær bevisst på å senke farten. Ta noen dype åndedrag med magen, for å senke pulsen din.
- Bevar din egen ro.
- Vær raus, ta imot og tål noe av elevens sinne.
- Tål å bli avvist.
- Sett grenser og vær tydelig på hva du kan møte eleven på og hva du ikke kan tåle.
- Synliggjør eventuelle konsekvenser dersom den aggressive adferden fortsetter.
- Oppfordre eleven til å bidra til problemløsning.
- Let etter kompromisser og foreslå løsninger.
- Synliggjør valg og muligheter eleven har.
- Se og hør eleven. Ta eleven på alvor!
- Snakk med og ikke over hodet på eleven.
- Anerkjenn elevens sinne.
- Ikke lås deg fast i unødvendig maktkamp.

Rutine for forebygging og håndtering av konflikter og
aggresjon/ reguleringsvansker – Oransje sone
Ikke lurt å gjøre

- Korrigere adferden, eller det som blir sagt.
- Stå i kravet. Ikke gi eleven muligheter til retrett uten å miste ansikt.
- Ignorere eleven.
- Kroppsspråk, eller ansiktsuttrykk som viser at du er sint, irritert eller lei av eleven.
- Bruk av høy, sint stemme.
- Brå bevegelser med kroppen.
- Fysisk makt, holde eleven fast.
- True med foresatte, rektor eller andre myndighetspersoner.
- Latterliggjøre elevens reaksjoner.

Rutine for forebygging og håndtering av konflikter og aggresjon/ reguleringsvansker – Rød sone

Lurt å gjøre

1. **Skygging:** Markere med hånden/ kroppen hva man ønsker eleven skal gjøre, uten direkte berøre eleven.

- Kommuniser anerkjennelse for elevens frustrasjon, samtidig som du er tydelig på grensesetting og konsekvenser.
- Formidle tro på at det skal gå bra.
- Vær bevisst på fysisk plassering i forhold til avstand til eleven.
- Vær oppmerksom på elevens signaler. Virker det som om eleven velger å imøtekomme?
- Gi eventuelt mer rom og tid ved å trekke deg litt tilbake.
- Gi bekreftende tilbakemelding på det eleven gjør som er riktig.
- Vurdering av fare for skade eller krenkelse av andres rettigheter
- Vær bevisst fysisk plassering i forhold til avstand til eleven.
- Kombiner skygging med konfliktdempende kommunikasjon,
- Gi eventuelt mer tid og rom ved å trekke deg noe tilbake, dersom eleven velger å imøtekomme
- Bekreft ønsket adferd

Rutine for forebygging og håndtering av konflikter og aggresjon/ reguleringsvansker – Rød sone

Lurt å gjøre

2. Håndledning er en mer markert fysisk grensesetting hvor den voksne markert berører eleven med åpen hånd, uten å holde fast.

- Håndledning er nødvendig for å korrigere eleven/ føre eleven bort fra situasjonen
- Vær bevisst på å plassere tommel inntil resten av hånden, for å unngå at eleven opplever holding eller fast grep.
- Vurdering av fare for skade eller krenkelse av andres rettigheter
- Bruk konfliktdempende kommunikasjon
- Gi eventuelt mer tid og rom ved å redusere til skygging, eller trekke deg mer tilbake
- Bekreft ønsket adferd
- Forklar hvorfor du berører fysisk
- Vurder graden av inngripen/teknikk
- Vurder elevens opplevelse av håndledning

Rutine for forebygging og håndtering av konflikter og aggresjon/ reguleringsvansker – Rød sone

SKIEN KOMMUNE

Lurt å gjøre

1. Aktiv beskyttende holding: betyr når den voksne griper inn og tar fysisk kontroll over situasjonen. Eleven holdes for å forhindre skader.

Aktiv beskyttende holding øker ofte elevens aggresjonsnivå og oppfattelsesevnen reduseres. Derfor er det hensiktsmessig å begrense det verbale.

Det er viktig å være bevisst elevens opplevelse av de voksnes inngripen. Elevens oppfattelsesevne er ofte redusert, og selv om personalet ikke nedlegger eleven, kan aktiv beskyttende holding oppleves som nedleggelse.

- Begrens verbal kommunikasjon.
- Fokuser på å kommunisere rolig hvorfor du gjør som du gjør, uten å havne i diskusjon.
- Gi eventuell en kort og klar instruksjon om hva eleven skal gjøre.
- Vurder kontinuerlig mulighetene til å redusere grad av inngripen.
- Tilkall annet personale slik at det minst er to voksne tilstede. be eventuelt andre elver om å hente voksne.
- Fysisk inngripen skal opphøre straks faren for skade ikke lenger er tilstede.
- Er holding nødvendig for å avverge skade i henhold til straffelovens bestemmelser?

Rutine for forebygging og håndtering av konflikter og aggresjon/ reguleringsvansker – Rød sone

Lurt å gjøre

3. Aktiv beskyttende holding: betyr når den voksne griper inn og tar fysisk kontroll over situasjonen. Eleven holdes for å forhindre skader.

- Skaff deg oversikt og vurder elevens oppfattelsesevne
- Vurder risiko ved inngripen
- Vær bevisst forholdsmessighetsprinsippet (inngripen må samsvare i forhold til vurdering av situasjonen, elevens alder, fare for skade, elevens alder.....)
- Minst mulig fysisk inngripen
- Sørg for at du ikke utsetter deg for fare
- Forklar rolig, kort og konkret hva/hvorfor du gjør det du gjør
- Bruk konfliktdempende kommunikasjon
- Unngå opplevelser som påfører smerte
- Vær tydelig på hva du ikke kan imøtekomme
- Hold fokus på å finne løsninger/ kompromisser
- Hold fokus på egne emosjoner (Tolerandsevindu)
- Ta noen dype åndedrag for å stå støtt i deg selv. Bevar egen ro
- Vurder om andre skal overta
- Vurder egen styrke og effekt på barnet
- Reduser/avslutt holding så tidlig som mulig.

Reguleringsaktiviteter

SKIEN KOMMUNE

Muskel og leddsansen – Alle øvelser der du bruker store, eller små muskelgrupper og dytter eller drar i ledd ser ut til å kunne regulere både opp og ned, avhengig av hva hver enkelt elev trenger.

Pust – Pusteøvelser med lang utpust ser ut til å regulere stress – responssystemet og føre til at eleven (og du) vil føle dere mer våkne og tilgjengelige for relasjonell kontakt.

Krysse kroppens midtlinje – Høyre hjernehalvdel styrer venstre side av kroppen, mens venstre hjernehalvdel styrer høyre side av kroppen. Ved å gjøre øvelser som krysser kroppens midtlinje, aktiverer man begge hjernehalvdeler. Samtidig aktiviseres hjernebroen, som sørger for kommunikasjon mellom de to hjernehalvdelenes. Dette kan dempe stressresponssystemet, fordi det sørger for økt blodgjennomstrømning til kortes og andre regulerende strukturer.

Balanse – Balanseøvelser aktiverer blansesansen. Denne sansen er knyttet til nettverk i hjernestammen som formidler våkenhet. Aktivisering av disse nettverkene kan gjøre oss mer mottakelig for læring gjennom at vi blir mer åpne for sanseinformasjon og at neokorteks aktiviseres.

Bilaterale bevegelser – Bilaterale bevegelser er all bevegelse der man bruker begge sider av kroppen, for eksempel å gå og løpe. Slike bevegelser er antagelig regulerende for stressresponssystemet av flere grunner. Først aktiverer det både balansesansen og muskel – og leddsansen. Videre gir det rytmisk informasjon til hjernen, i tillegg til at det aktiverer begge hjernehalvdeler og dermed hjernebroen og store deler av hjernen.

Reguleringsaktiviteter

SKIEN KOMMUNE

Musikk – Å lytte til musikk med rask rytme vil generelt vekke opp, mens musikk med rolig rytme vil roe ned.

Beroligende aktiviteter:

Fikle med plastelina eller leire

Dyp berøring, for eksempel massasje på rygg

Klemme på en stressball/ Fidgets

Ha et vektteppe over skuldre, eller fanget

Gjøre armhevinger mens man sitter på stolen

Gjøre armhevinger over mot en vegg/ pult eller på gulvet

Sitte eller ligge over en stor yogaball eller rulle rolig fra side til side

Bjørneklem (om eleven tåler så mye nærhet)

Musikk med rolig rytme (mindre enn 80 slag pr minutt, for eksempel klassisk musikk)

Vekkende aktiviteter:

Leke med klissete leire eller fingermaling

Musikk med rask rytme (120 slag pr minutt)

Danse eller bevege seg til musikk med rask rytme

Hoppe eller løpe i raskt tempo

Snurre rundt, enten på en snurrestol, eller ved at en annen snurrer deg (OBS Oversti,ulering=

Finne gjenstander som er gjemt inne i en sekk med ris

Lett berøring (stryking og kiling på armen hvis eleven tåler berøring)

Fikleleker med struktur

Sterke lukter

Reguleringsaktiviteter

SKIEN KOMMUNE

Tips til sansemotorisk utstyr eleven kan bruke:

Plastelina eller kinetisk sand

Stressball

Piperenser

Mandala

Treningsstrikk på stolbeina

Caps eller hette (skjerme sanseinntrykk)

Hodetelefoner eller ørepropper

Tyggegummi

Lego eller Plusspluss

Vippeputer

Yogaball

Drikkeflaske eller glass med sugerør

Fjær eller bomullsdotter

Strikk på stol

Sjekkliste for integrering av Handlingsplanen i elevens IOP

SKIEN KOMMUNE

Handling	Tiltak
Eleven kan utagere når det stilles krav og grenser.	<ul style="list-style-type: none">- Alle voksne må praktisere felles regler og håndtering av disse.- De voksne må velge sine kamper.- Det må øves på å følge beskjeder.- Elevmedvirkning ifht krav og forventninger er viktig.
Eleven kan bli frustrert over at ting ikke blir som planlagt.	<ul style="list-style-type: none">- Eleven må forberedes på endringer så tidlig som mulig.- Det må utarbeides gode dagsplaner, slik at dagen blir så forutsigbar som mulig.- Det må øves på å takle endringer i fredstid.
Eleven kan utagere fordi den ikke mestrer de faglige oppgavene.	<ul style="list-style-type: none">- Faglig tilrettelegging- Når eleven har en dårlig periode og er mindre tilgjengelig for læring må kanskje nivået og de faglige kravene senkes.
Eleven kan utagere fordi den møter ukjente voksne som den ikke har en relasjon til.	<ul style="list-style-type: none">- Eleven må informeres om fravær så tidlig som mulig.- Eleven må være med på å utarbeide rutiner for fravær. Snakk om dette i fredstid.- Eleven introduseres til den ukjente voksne sammen med en voksen som er trygg.- Eleven bestemmer en trygg aktivitet som starter dagen sammen med ny vikar.
Elever kan utagere fordi voksne ikke møter eleven på riktig måte.	<ul style="list-style-type: none">- Alle ansatte må få informasjon om elevens utfordringer, triggere og hva som kan dempe disse.- Alle ansatte må kjenne til rutinene for fravær.

Rutiner for arbeid med elever med utfordrende adferd

Ved gjentatte hendelser der eleven har en utfordrende adferd skal rutinene for «Tiltaksplan for arbeid med å redusere utfordrende adferd» følges.

1. Skjema for bekymring rundt elev med utfordrende adferd fylles ut av kontaktlærer og leveres inspektør.
2. Inspektør kaller inn alle som er involvert i/ rundt eleven til et refleksjonsmøte
3. Utviklingsplan med tiltak skrives
4. Treningsopplegg for å nå målene utarbeides
5. Er det tiltak ifht klasseledelse som kan hjelpe?
Hvordan kan de voksnes adferd endres for å møte elevens behov?
6. Tilrettelegginger i klasserommet
7. Avbrekk med pauser settes i system
8. Faglige tilpasninger sikres
9. Konsekvenshierarki utarbeides
10. Utarbeide rutiner for utagerende adferd sammen med eleven
11. Plan for samarbeid hjem/ skole/ PPT eller andre instanser utarbeides
12. Rutiner for fravær utarbeides i samarbeid med eleven
13. Utviklingsplan med treningsopplegg er synliggjort i elevens IOP

Kilder

Udir - Bruk av nødrett og andre inngripende tiltak

Arbeidstilsynet – veileder om vold og trusler i forbindelse med arbeidet

Straffeloven § 17 – 18 om nødrett og nødverge

Arbeidsmiljøloven kap. 23 A

